

Sygn. akt **III AUa 499/17**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 czerwca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Jolanta Cierpiał (spr.)

Sędziowie: SSA Marta Sawińska

SSA Katarzyna Schönhof-Wilkans

Protokolant: st. sekr. sądowy Karolina Majchrzak

po rozpoznaniu w dniu 21 czerwca 2018 r. w Poznaniu

sprawy **T. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o przyznanie emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 13 marca 2017 r. sygn. akt IV U 3148/16

oddala apelację.

SSA Katarzyna Schönhof-Wilkans	SSA Jolanta Cierpiał	SSA Marta Sawińska
--------------------------------	----------------------	--------------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 04.11.2016 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił wnioskodawcy T. S. prawa do emerytury przy obniżonym wieku z uwagi na niewykazanie do dnia 01.01.1999 r. co najmniej 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Odwołanie od tej decyzji złożył T. S., wnosząc o jej zmianę poprzez przyznanie mu prawa do emerytury wcześniejszej od dnia złożenia wniosku. W uzasadnieniu powołał argumenty za zaliczeniem do stażu pracy w warunkach szczególnych okresu pracy od 01.04.1975 r. do 26.04.1976 r., tj. wykonywania prac chemizacyjnych, rozsiewając i transportując nawozy sztuczne jako traktorzysta.

Wyrokiem z dnia 13 marca 2017r., w sprawie IV U 3148/16, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z dnia 4 listopada 2016r. znak: (...) i przyznał wnioskodawcy T. S. prawo do emerytury poczynając od dnia 16 października 2016r.

U podstaw rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego leżą następujące ustalenia faktyczne i prawne:

Wnioskodawca T. S., urodzony (...), we wniosku złożonym w organie rentowym w dniu 15.09.2016 r. domagał się ustalenia prawa do emerytury przewidzianej przepisem art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 887), pozostając nadal w stosunku pracy i nie będąc członkiem otwartego funduszu emerytalnego.

Organ rentowy uznał za udowodnione na dzień 01.01.1999 r. okresy składkowe i nieskładkowe wynoszące łącznie 25 lat, w tym 14 lat, 2 miesiące i 20 dni pracy w szczególnych warunkach/charakterze.

Do stażu pracy w warunkach szczególnych nie uwzględniono okresu zatrudnienia od 01.04.1975 r. do 26.04.1976 r. w Spółdzielni (...)w G..

Wnioskodawca uzyskał prawo jazdy kategorii (...) od 14.03.1975 r.

W okresie od 01.04.1975 r. do 26.04.1976 r. wnioskodawca zatrudniony był w Spółdzielni (...) w G. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku traktorzysty.

W tym okresie wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę jako traktorzysta przy chemizacji, rozsiewając i transportując nawozy sztuczne i obornik. Wnioskodawca jako traktorzysta pracował po 10 godzin dziennie. Traktorem z maszynami rozsiewał nawozy, obornik, dokonywał oprysków. Od listopada do lutego, kiedy nie było prac polowych – wykonywał transport. Woził traktorem z przyczepą nawozy i wapno – z wagonów w W. i G..

Na podstawie powyżej przedstawionego stanu faktycznego, Sąd I instancji wydał powyższy wyrok.

Sąd Okręgowy przywołał treść przepisów art. 32 i art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz.U. z 2016 r., poz. 887) i wskazał, że wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom tym przysługuje prawo do emerytury ustala się na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8 poz. 43 ze zm.).

Mężczyzna, będący pracownikiem zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, może przejść na emeryturę w wieku 60 lat pod warunkiem, że udowodnił wymagany okres składkowy i nieskładkowy - co najmniej 25 lat, w tym co najmniej 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W przedmiotowej sprawie w ocenie Sądu Okręgowego wnioskodawca wykazał ponad 15-letni okres pracy w warunkach szczególnych.

W myśl § 2 ust. 2 powoływanego rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, okresy pracy w szczególnych warunkach, na podstawie posiadanej dokumentacji, stwierdza zakład pracy w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w świadectwie pracy. W sądowym postępowaniu odwoławczym nie obowiązują ograniczenia dowodowe obowiązujące w postępowaniu przed organem rentowym i możliwe jest ustalenie okresów pracy w szczególnych warunkach również w oparciu o inne dowody niż zaświadczenia z zakładów pracy, dlatego też Sąd ten mógł oprzeć swoje rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie na wynikach postępowania dowodowego z innych dokumentów oraz z zeznań świadka i odwołującego, tym bardziej, że organ rentowy w toku postępowania nie zakwestionował tych dowodów, nie przedłożył dowodów przeciwnych.

W ocenie Sądu Okręgowego przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe wykazało, że wnioskodawca w spornym okresie, tj. od 01.04.1975 r. do 26.04.1976 r., stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę na stanowisku traktorzysty, a zatem pracę kwalifikowaną jako praca w szczególnych warunkach wymienioną pod pozycją 3 w dziale VIII wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie

wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. Odnośnie różnych nazw zakładu pracy, wskazanych w świadectwach pracy, Sąd Okręgowy wskazał, że – jak wynika z pisma Archiwum Państwowego w O. z dnia 19.10.2016 r. – Spółdzielnia (...) w G. była następcą prawnym Spółdzielni (...) w G..

Ze względu na powyższe okoliczności Sąd I instancji stwierdził, że T. S. legitymuje się co najmniej 15-letnim okresem pracy wykonywanej w szczególnych warunkach i z tego tytułu spełnił przesłanki do uzyskania emerytury z chwilą ukończenia (...) roku życia.

W konsekwencji Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z., zaskarżając go w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi pozwany zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wadliwą ocenę dowodów oraz naruszenie granic swobodnej oceny dowodów poprzez przyjęcie, iż w okresie zatrudnienia od 01.04.1975r. do 26.04.1976r. w Spółdzielni (...) w G. T. S. wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prace określone w wykazie A dział VIII poz. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, podczas gdy zebrany materiał dowodowy nie uzasadnia przyjęcia takiego stanowiska,

2. naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 32 ust. 1 tej ustawy oraz Wykazem A, dział VIII poz. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze poprzez przyjęcie, że odwołujący legitymuje się wymaganym stażem pracy w szczególnych warunkach, tj. 15 lat.

Mając na uwadze powyższe, pozwany wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie
2. uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Odwołujący wniósł o oddalenie apelacji w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie jest zasadna.

Wskazać należy, że istota sporu na etapie postępowania apelacyjnego dotyczyła wyłącznie oceny prawnej i rozstrzygnięcia czy przed 1 stycznia 1999r. T. S. pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych w rozmiarze co najmniej 15 lat.

Organ rentowy w decyzji z 4 listopada 2016r. zaliczył wnioskodawcy do stażu pracy w warunkach szczególnych 14 lat 2 miesiące i 20 dni, tj. okres od 10 maja 1978r. do 28 lipca 1982r.

Sąd Okręgowy dokonując zmiany przedmiotowej decyzji, uwzględnił do stażu pracy w warunkach szczególnych okres zatrudnienia na stanowisku traktorzysty w Spółdzielni (...) w G. w okresie od 1 kwietnia 1975r. do 26 kwietnia 1976r. W wywiezionej apelacji organ rentowy kwestionuje wyłącznie zakwalifikowanie ww. okresu do stażu pracy w warunkach szczególnych.

W pierwszym rzędzie podkreślić należy, że w dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy przyjmował, że wyodrębnienie prac kwalifikujących do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym ma zasadniczo charakter stanowiskowo-branżowy. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości w oddzielnych działach oraz przypisanie poszczególnych stanowisk pracy do gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe. Konkretno stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu jest umiejscowione. Dlatego konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi przemysłu ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983r., wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym (wyroki Sądu Najwyższego z 19 maja 2011r. III UK 174/10, z 3 czerwca 2008r. I UK 381/07, z 16 czerwca 2009r. I UK 20/09, z 16 czerwca 2009r. I UK 24/09, z 1 czerwca 2010r. II UK 21/10, z 19 maja 2011r. III UK 174/10).

W stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze wykazie A, dziale VIII - transport i łączność - wskazano na prace w transporcie (poz. od 1 do poz. 17) i łączności (poz. 18 do poz. 22). W ramach transportu wyodrębnia się dodatkowo prace związane z transportem: drogowym (poz. 1-3), wodnym (poz. 4-11), powietrznym (poz. 12) oraz na kolei (13-16). Zaprezentowana systematyka pozwala dostrzec, że do prac w transporcie zalicza się prace związane z kierowaniem pojazdami (np. prace kierowców ciągników, prace kierowców samochodów ciężarowych), ale także inne prace związane z przemieszczaniem się (przetransportowaniem) towarów albo osób (np. ciężkie prace załadunkowe, prace konduktorów wagonów sypialnych). Zatem nie tylko kierowanie pojazdem jest uważane za wykonywanie prac w transporcie, lecz także prace związane z przewożonym ładunkiem (poz. 1) albo prace związane z transportem (komunikacją) osób (poz. 14).

W uzasadnieniu do wyroku z dnia 23 stycznia 2018r. II UK 655/16 Sąd Najwyższy wskazał na to, że uprawnienie traktorzysty do emerytury jest oceniane przez pryzmat wykazu A, działu VIII poz. 3 cyt. rozporządzenia. Ocenę tę muszą poprzedzać stanowcze ustalenia faktyczne, które pozwolą na stwierdzenie, że ubiegający się o emeryturę wykonywał (bądź nie) stale i w pełnym wymiarze czasu pracy czynności dające się zakwalifikować jako prace transportowe. Jeśli natomiast chodzi o parametr przełamujący zasadę stanowiskowo-branżowego wyodrębnienia prac kwalifikujących do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym w postaci stopnia uciążliwości pracy, który per saldo uzasadnia przyznanie świadczenia emerytalnego z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach albo w szczególnym charakterze, mimo wykonywania pracy w innym sektorze (innym niż transport), to podkreślić należy, że umieszczenie przez prawodawcę prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsiennicowych jako prac wykonywanych w szczególnych warunkach właśnie w dziale VIII (poz. 3), a nie w innych działach wykazu A (np. w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym) musi być odnoszone do szczególnych warunków panujących w transporcie (w tym przypadku w transporcie drogowym). Dlatego szkodliwość i uciążliwość tych prac, w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, należy wiązać ze specyfiką poruszania się w ruchu drogowym przez pojazdy o odmiennej w stosunku do „normalnych” uczestników tego ruchu charakterystyce (gabarytach i sposobie przemieszczania się), wymagającej wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Tylko taki sposób rozumienia szczególnego charakteru prac w transporcie lądowym (drogowym) uzasadnia bowiem umieszczenie prac wymienionych w poz. 3 w tym samym dziale gospodarki wraz z pracami wykonywanymi przez kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), pojazdów członowych i ciągników balastowych, autobusów o liczbie miejsc powyżej 15, samochodów uprzywilejowanych w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, trolejbusów i motorniczych tramwajów (poz. 2). Z całą pewnością nie można natomiast utożsamiać warunków, w jakich owe prace mają być wykonywane, z warunkami towarzyszącymi pracom polowym (np. drgania, zapylenie, hałas, kontakt z środkami chemicznymi), zwłaszcza że prace te nie są przecież pracami transportowymi (nie polegają one na przewożeniu ludzi i ładunków), lecz typowymi pracami w rolnictwie polegającymi na orce, siewie, nawożeniu i zbiorach płodów rolnych z użyciem przypiętych do traktora maszyn rolniczych, realizowanymi poza drogami publicznymi, a przez to bez narażenia na zagrożenia charakterystyczne dla ruchu drogowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2017r. I UK 45/16 oraz z dnia 5 maja 2016r. III UK 131/15). Co więcej, prace polowe mają charakter sezonowy, więc i z

tego punktu widzenia okresowe narażenie na czynniki charakterystyczne dla pracy traktorzysty w polu nie wyczerpuje przesłanki wykonywania pracy w warunkach szczególnych w sposób stały.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie ma podstaw, aby określenie „transport” rozumieć szeroko, jak przyjął to Sąd Okręgowy, tj. jako wszelkie działy gospodarki, w których wykorzystuje się pojazdy wymienione w dziale VIII wykazu A załącznika do cyt. rozporządzenia oraz zatrudnia pracowników do ich obsługi. Umieszczenie stanowiska kierowcy ciągnika w przedmiotowym załączniku do rozporządzenia z 1983 roku tylko w branży „transport i łączność” łączy bowiem szkodliwość tej pracy nie tyle z samym prowadzeniem tych pojazdów, lecz z prowadzeniem ich przy uwzględnieniu specyfiki „technologii” pracy w transporcie i obciążen psychofizycznych związanych z uczestniczeniem takich pojazdów w ruchu publicznym, tj. obciążen, których nie ma, jak to uznał ustawodawca, przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace rolnicze. Nie można uznać a priori, że praca kierującego ciągnikiem rolniczym jest zawsze pracą „w transporcie”, gdy kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje za pomocą ciągnika prace polowe np. sieje, orze, nawozi, spulchnia glebę itp. (vide uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2017r. II UK 672/15 czy też z dnia 14 grudnia 2017r. II UK 564/16). Także w wyroku z dnia 3 grudnia 2013r. I UK 172/13 Sąd Najwyższy przyjął, że nie ma najmniejszych podstaw do uznania, iż prace polowe, polegające na obsłudze ciągnika, mogą być zaliczone do prac w transporcie, przewidzianych w wykazie A, dziale VIII pod poz. 3., gdyż wymienienie w wyżej wymienionym wykazie prac kierowców ciągników i kombajnów nie oznacza, że za pracę w szczególnych warunkach powinno być uznane kierowanie tymi pojazdami przy wykonywaniu jakichkolwiek czynności, a nie tylko transportowych. Dodać w tym miejscu należy, że ciągniki z wykazu A, dziale VIII, poz. 3 to nie są zasadniczo ciągniki rolnicze. Nie każdy ciągnik w transporcie to traktor. Podobnie, gdy chodzi o kombajn umieszczony w wykazie A obok ciągnika, bo kombajny rolnicze to nie są pojazdy służące do transportu towarów ani do przewozu ludzi. Natomiast traktor (ciągnik rolniczy) może służyć do transportu, jednak konstrukcyjnie (technicznie) nie jest to jego zasadnicze przeznaczenie. Zgodnie z ustawą z dnia 1 lutego 1983r. Prawo o ruchu drogowym, ciągnik rolniczy to pojazd silnikowy skonstruowany do używania łącznie ze sprzętem do prac rolnych, leśnych, ziemnych lub ogrodniczych; ciągnik taki może być również przystosowany do ciągnięcia przyczep (art. 4 ust. 1 pkt 16). Konstrukcja ciągnika rolniczego uwzględniała więc prace z maszynami do prac rolnych i to była jego zasadnicza funkcja. Traktorzysta pracował w polu lub w obrębie gospodarstwa rolnego. Ciągnik rolniczy nie był więc przeznaczony do dalszych wyjazdów i do transportu. (vide uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2017r. II UK 564/16).

Sąd Apelacyjny rozpoznający w niniejszej sprawie apelację organu rentowego podziela powyższe poglądy, uznając, że prace kierowcy ciągnika, traktora czy kombajnu w transporcie w zestawieniu do prac na tych pojazdach w rolnictwie przy pracach polowych, mimo pewnych podobieństw, wykazują istotne różnice. Od kierowcy wymaga się szybkiego refleksu, spostrzegawczości, zdolności koncentracji i podzielności uwagi, tj. umiejętności śledzenia kilku bodźców jednocześnie. Kierowca w ruchu publicznym musi posiadać również umiejętność pracy w warunkach monotonna przy jednoczesnym skupieniu uwagi na warunkach drogowych oraz wytrzymałość na długotrwały wysiłek, jest to praca wymagająca dość wysokiej odporności emocjonalnej. Wszystkich tych cech nie można przypisać kierowcy ciągnika rolniczego wykonującego prace polowe. Sąd II instancji nie neguje przy tym szkodliwości dla zdrowia oraz uciążliwości pracy traktorzysty realizującego obowiązki pracownicze w pracach polowych, wynikającej w szczególności z pracy na dworze w różnych warunkach atmosferycznych, w ogromnym kurze, pyłe zwłaszcza podczas bronowania, orania, w czasie siewu czy wykopkach, czy też w oparach toksycznych podczas wykonywania oprysków środkami owadobójczymi. Dodatkowo podczas wykonywania usług rolniczych na małych arealach – uciążliwość pracy wiąże się z koniecznością wykonania większej ilości manewrów niż na drogach. Nie występującym podczas jazdy po drogach obciążeniem dla traktorzystów jest także konieczność jeżdżenia po nierównych powierzchniach i związane z tym narażenie na drgania. Okoliczności te są jednak specyficzne dla pracy w rolnictwie, natomiast nie są charakterystyczne dla zagrożeń wynikających z poruszania się po drogach publicznych, w ruchu drogowym. Nie ma więc tu narażenia na taką samą ekspozycję czynników szkodliwych jak zatrudnieni w transporcie drogowym kierowcy ciągników i innych pojazdów transportowych, o czym mowa właśnie w dziale VIII wykazu A. Co istotne ustawodawca nie umieścił pracy kierowców ciągników jako pracy w warunkach szkodliwych w innych działach wykazu A np. w dziale X w rolnictwie i w przemyśle rolno – spożywczym. Tymczasem ustalenie faktu pracy w warunkach szczególnych stanowi jeden z

wymogów niezbędnych do przyznania prawa do emerytury przy obniżonym wieku. Świadczenie przewidziane w art. 32 w zw. z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie jest świadczeniem powszechnym, stanowi bowiem przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy w zakresie wieku osoby przechodzącej na emeryturę, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób ścisły i gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo.

Słuszne są zatem te zarzuty apelacji, iż niezasadnym było zaliczenie przez Sąd I instancji do okresu pracy w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia w (...), jako traktorzysta do prac polowych czy sporadycznie, okresowo wykonywanego transportu po drogach publicznych.

Jak wynika z ustaleń poczynionych przez Sąd I instancji, odwołujący oprócz świadczenia typowych prac rolniczych w ramach (...) związanych z pracami polowymi (dokonywanie rozsiewów i transportu nawozów sztucznych i obornika), zajmował się także w okresie od listopada do lutego transportem nawozu i wapna. Analizując te okresy przez pryzmat uprawnień emerytalnych pamiętać należy o tym, że krótsze dobowo lub jedynie okresowe, periodyczne a nie stale i w pełnym wymiarze świadczenie pracy w warunkach narażających na szybszą utratę zdolności do zarobkowania wyklucza dopuszczalność uznania pracy za świadczoną w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W takiej sytuacji ewentualnemu zaliczeniu do stażu pracy w warunkach szczególnych mogłyby podlegać tylko okresy zimowych ok 4 miesiące, o ile zostałyby wykazane, że odwołujący wówczas wyłącznie realizował obowiązki kierowcy ciągnika w transporcie – pracował w takim charakterze stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy. Jednakże w takiej sytuacji - niezależnie od zasadności zaliczenia tych okresów - byłyby one zbyt krótkie do wykazania co najmniej 15 lat pracy wnioskodawcy w warunkach szczególnych. Przy uwzględnieniu zimowej pracy w transporcie drogowym (4 miesiące w roku), roczne zatrudnienie w (...) dałoby właśnie 4 mc pracy w warunkach szkodliwych. Ilość ta byłaby niewystarczająca do tego, aby wykazać ustawowe 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Oceniając prawidłowość wydanego rozstrzygnięcia w kontrolowanej sprawie Sąd Apelacyjny uznał natomiast, że do okresów wykonywania przez ubezpieczonego pracy w warunkach należy zaliczyć także okres odbywania zasadniczej służby wojskowej od 27 kwietnia 1976r. do 11 kwietnia 1978r., bowiem przed upływem 30 dni od zakończenia tejże służby, tj. od 10 maja 1978r. odwołujący podjął pracę w szczególnych warunkach.

Odnosząc się do istoty sporu przypomnieć należy, że zgodnie z przepisem art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym przysługuje ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948r., po osiągnięciu przez nich wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40 ustawy emerytalno – rentowej (55 lat dla kobiet oraz 60 lat dla mężczyzn), o ile przed dniem 1 stycznia 1999r. spełnili przesłanki stażowe – tj. wykazali łączny staż ubezpieczenia wynoszący odpowiednio dla mężczyzn co najmniej 25 lat, a dla kobiet 20 lat, w tym co najmniej 15 – letni staż pracy w warunkach szczególnych (wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na danym stanowisku), oraz którzy nie przystąpili do OFE. Z przytoczonych przesłanek sporną była wyłącznie okoliczność dotycząca posiadania odpowiedniego stażu pracy w warunkach szczególnych.

W związku z rozbieżnym orzecznictwem co do kwestii związanej z możliwością zaliczania okresu służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach, Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 16 października 2013r., sygn. II UZP 6/13 przesądził, iż czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym. W wyroku z 11 lutego 2014r. sygn. II UK 293/13 (LEX nr 1441189) Sąd Najwyższy rozważając kwestię okresu służby wojskowej wnioskodawcy przypadającego po 31 grudnia 1974r. wskazał, że nadal znaczenie ma art. 108 ustawy z 21.11.1967r., który uległ wprawdzie zmianie od 1 stycznia 1975r., jednak nie tak istotnej, aby powiedzieć, że nastąpiło przełamanie i ustawodawca chciał z tą datą znieść uprawnienie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej do zaliczenia jej do okresu zatrudnienia uprawniającego do wcześniejszej emerytury, jako okres pracy w szczególnych warunkach.

Podkreślić należy, że zmiana art. 108 cyt. ustawy z 21.11.1967r. z dniem 1 stycznia 1975r. wynikała z wejścia w życie Kodeksu pracy (została dokonana na podstawie art. X ust. 2 pkt c ustawy z 26 czerwca 1974r. Przepisy wprowadzające Kodeks pracy - Dz. U. Nr 24, poz. 142 z późn. zm.). Zmiana art. 108 ustawy z 1967r. nie wprowadziła wówczas w nim radykalnie nowej treści, która uzasadniałaby stwierdzenie, że zasadnicza służba wojskowa nie podlega już zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach. Przepis art. 108 ust. 1 dalej stanowił, że "Czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby". Nadal więc ustawodawca potwierdzał wliczanie pracownikowi okresu służby wojskowej do zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem. Kolejna zmiana w ustawie z 21.11.1967r. nastąpiła dopiero na podstawie ustawy z 28 czerwca 1979r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. Nr 15, poz. 97). Przepisy art. 106-108 ustawy z 21.11.1967r. otrzymały wówczas nowe brzmienie. W art. 107 ust. 1 stwierdzono, że "Pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od zwolnienia z zasadniczej lub okresowej służby wojskowej podjął pracę, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych". W tekście jednolitym cyt. ustawy z 21.11.1967 roku (Dz. U. z 1979r. Nr 18, poz. 111) regulację tę ujęto w art. 120. Tak więc zgodnie z art. 120 ust. 1 cyt. ustawy pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od zwolnienia z zasadniczej lub okresowej służby wojskowej podjął pracę, czas odbywania służby wojskowej wliczał się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych. Jednocześnie pracownikowi, który podjął pracę lub złożył wniosek o skierowanie do pracy po upływie trzydziestu dni od zwolnienia ze służby wojskowej, czas odbywania służby wliczał się do okresu zatrudnienia tylko w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego i wysokości odprawy pośmiertnej oraz uprawnień emerytalno-rentowych (art. 120 ust. 3).

Zawarte w art. 120 ust. 1 i 3 ustawy "wliczanie" okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień emerytalno-rentowych zostało usunięte dopiero z dniem 21 października 2005r. Wówczas wszedł w życie art. 1 pkt 39 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o służbie zastępczej (Dz. U. Nr 180, poz. 1496 - por. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z 16.10.2013r. II UZP 6/13).

Przepis § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz. U. z 1968 r., Nr 44 poz. 318 ze zm. w brzmieniu obowiązującym od dnia 4 kwietnia 1975 r.), zwanego dalej „r.s.u.ż.r.” stanowi natomiast, iż zakład pracy, który zatrudniał żołnierza w dniu powołania do służby wojskowej, jest obowiązany niezwłocznie zatrudnić go na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby żołnierz zgłosi powrót do zakładu pracy, zgodnie zaś z § 5 ust. 1 r.s.u.ż.r. żołnierzowi, który podjął zatrudnienie stosownie do zasad określonych w § 2-4 r.s.u.ż.r., wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Stosownie natomiast do treści § 3 ust.1 r.s.u.ż.r., w razie uzyskania przez żołnierza podczas służby wojskowej innych lub wyższych niż posiadane uprzednio kwalifikacji zawodowych, stwierdzonych zaświadczeniem powiatowego (miejskiego, dzielnicowego) sztabu wojskowego, zakład pracy, który zatrudniał żołnierza w dniu powołania do służby, jest obowiązany zatrudnić go na stanowisku odpowiadającym uzyskanym kwalifikacjom.

Z powyższych przepisów wynika zatem, iż w przypadku podjęcia zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej lub okresowej służby wojskowej (czyli podjęcia tzw. poprzedniego zatrudnienia), pracownik taki winien zostać zatrudniony na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego. Zaś w sytuacji, gdy pracownik uzyskał podczas służby wojskowej inne lub wyższe niż posiadane uprzednio kwalifikacje zawodowe, zakład pracy jest

obowiązany na wniosek pracownika wyznaczyć go w miarę możliwości na stanowisko, które odpowiada nabytym w wojsku kwalifikacjom.

Zauważyć należy jednak, że **przepis § 7 ust. 1 r.s.u.ż.r. pozwala ponadto wliczyć do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień określonych w § 5 ust. 1 r.s.u.ż.r. czas odbywania służby żołnierzowi, który przed powołaniem do służby nie był zatrudniony, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia ze służby wojskowej zgłosił do urzędu właściwego terenowego organu administracji państwowej wniosek o skierowanie do pracy i na podstawie tego skierowania podjął pracę albo nawet podjął pracę w tym terminie bez skierowania tego urzędu.** Także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 sierpnia 2014 r., wydanym w sprawie o sygn. I UK 442/13, wskazał, że czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także wtedy, gdy żołnierz przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu 30 dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach pracy.

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzić należy, że organ rentowy uznał wnioskodawcy 14 lat 2 miesiące i 20 dni zatrudnienia w warunkach szczególnych, tj. okres od 10 maja 1978r. do 28 lipca 1982r. Przy doliczeniu okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej od 27 kwietnia 1976r. do 11 kwietnia 1978r. okres ten przekroczy 16 lat pracy w warunkach szczególnych, tak więc zostanie spełniona ostatnia sporna przesłanka z art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z 17 grudnia.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych do przyznania T. S. prawa do emerytury w obniżonym wieku.

W konsekwencji stwierdzić należy, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu, dlatego też Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 385 k.p.c.

SSA Katarzyna Schönhof-Wilkans SSA Jolanta Cierpień SSA Marta Sawińska